

1

4-5 NKD

OBSEG NALOGE

" Naloga za 13. srečanje
Mladih raziskovalcev za
napredek Maribora "

Naloga obsega:

40. strani

28. fotografij

" DOMAČA OBRT V LOVRENCU NA POHORJU "

Avtorji: Urška Gričnik
Helena Kovačec
Polona Gornjak
Breda Kušar

Rok Bečan
Rok Gornjak
Aleksander Gorenjak
8. razred

Osnovna šola
Šolska ulica 6
Lovrenc na Pohorju

Mentorica: Darja Miglič

Lovrenc na Pohorju, april 1996

D 39 DOMAĆA

0/2.7.1996/2026

LN = 36759

OBSEG NALOGE

KAZALO

Naslovna stran	str. 1
Naloga obsega:	str. 2
Kazalo	str. 3
Povzetek	str. 4
40 strani	
I. Namen in cilji	str. 5
28 fotografij seganje ciljev	str. 6
III. Vsebina naloge	str. 7
1. Kratka zgodovina domače obrti na Slovenskem	str. 7
2. Obiskali smo	str. 9
Kmetija Karničnik	str. 9
g. Omerza - izdelovanje košar	str. 11
g. Karničnik - izdelovanje zabojev in grabelj	str. 14
g. Timčič - kovaštvo	str. 16
g. Vranec - oglarstvo	str. 18
ga. Obrtnj - predenje	str. 22
g. Jelenko - karmosništvo	str. 24
g. Ovčar - tesarstvo	str. 26
g. Kusterč - izdelovanje košar	str. 27
g. Slatinek - izdelovanje skodel	str. 28
g. Fornuzzi - stružanje	str. 31
ga. Roškar - pletenje, vezenje, šivanje	str. 32
g. Jurčan - izdelovanje okrasnih košaric	str. 33
ga. Godec - sodarstvo	str. 35
IV. Diskusija	str. 38
V. Viri in literatura	str. 39

OBSEG NALOGE

Naloga obsega:

40 strani

28 fotografij

KAZALO

Cilj naše naloge je bil obiskati in spoznati ljudi, ki se še ukvarjajo z domačo obrtjo, cilj pa je bil tudi spoznati domačo obrt.

Naslovna stran	str. 1
Obseg naloge	str. 2
Kazalo	str. 3
Povzetek	str. 4
Ugotovili smo, da domača obrt v Lovrencu na Pohorju v večini primerov izumira, saj nekatere dejavnosti nimajo več posameznikov oz.	
I. Namen in cilji	str. 5
II. Načini za doseganje ciljev	str. 6
III. Vsebina naloge	str. 7
1. Kratka zgodovina domače obrti na Slovenskem	str. 7
2. Obiskali smo	str. 9
Kmetija Karničnik	str. 9
g. Omerza - izdelovanje košar	str. 11
g. Karničnik - izdelovanje zabojev in grabelj	str. 14
g. Tinče - kovaštvo	str. 16
g. Vranc - oglarstvo	str. 18
ga. Obrulj - predenje	str. 22
g. Jelenko - kamnoseštvo	str. 24
g. Ovčar - tesarstvo	str. 26
g. Kusterč - izdelovanje košar	str. 27
g. Slatinek - izdelovanje skodel	str. 28
g. Fornezzi - struženje	str. 31
ga. Roškar - pletenje, vezenje, šivanje...	str. 32
g. Jutram - izdelovanje okrasnih košaric	str. 33
g. Godec - sodarstvo	str. 35
IV. Diskusija	str. 38
V. Viri in literatura	str. 39

POVZETEK NALOGE

Cilj naše naloge je bil obiskati in spoznati ljudi, ki se še ukvarjajo z domačo obrtjo, cilj pa je bil tudi spoznati domačo obrt.

Spoznali smo njeno raznolikost, njeno lepoto in vsestransko uporabnost v vsakdanjem življenju. Spoznali smo razne naravne materiale, ki so jim spretni, lahko bi jim kar rekli ljudski umetniki, spremenili obliko.

Ugotovili smo, da domača obrt v Lovrencu na Pohorju v večini primerov izumira, saj nekatere dejavnosti nimajo več posnemovalcev oz. naslednikov. Kamnosekov je samo še nekaj, saj tudi kamnolomov, ki jih je bilo včasih kar nekaj, prekriva trava in grmičevje. Izdelovalec skodel, ki je samo še eden, nima naslednika in tudi izdelovalec grabelj in zabojev ve, da njegovega dela ne bo nihče nadaljeval. Podobno je s pletenjem košar, kovanjem, obdelovanjem lesa in kuhanjem oglja. Največ možnosti za ohranitev domače obrti smo zasledili pri pletiljah - pri ženskem ročnem delu. So edine, ki imajo možnost organizirano prenašati svoje znanje in izkušnje na mlajše (krožek za osnovnošolke). Drugi primer ohranitve domače obrti smo ugotovili na kmetiji Karničnik. Kmetija je zelo oddaljena od središča kraja in je zaradi tega odvisna predvsem od dela domačih rok (popravilo in izdelava kmečkega orodja). Mislimo, da bo k ohranitvi te dejavnosti na tej kmetiji pripomogla tudi vzgoja, katere bistvo je delavnost in varčnost. Naslednik, ki bo kmetijo podedoval ima veliko spoštovanje do tega dela in to delo tudi z veseljem opravlja.

Bogatejši smo za marsikatero spoznanje. Drugače gledamo na materiale, ki so s pomočjo pridnih in spretnih rok spreminjali obliko in pridobivali na pomembnosti in drugače gledamo na ljudi, ki so to delo sposobni in voljni opravljati.

Vemo, da so se potrebe ljudi zelo spremenile (industrijsko oblikovanje, serijska izdelava in prodor plastike - primer grablje). Vendar upamo, da bomo z našo raziskavo ohranili nekaj vedenja o domači obrti na našem področju.

I. NAMEN IN CILJI

S to nalogo, ki je pred vami smo hoteli pokazati vam, predvsem pa našim Lovrenčanom, da stara obrt v našem kraju še zmeraj živi. Gre za obrt, ki bi ji lahko rekli tudi rokodelstvo. Obiskali smo samo tiste "rokodelce", ki delajo ročno, kar pomeni, da se ne poslužujejo nikakršnih sodobnih strojev.

Odkrili smo stare delavnice, opremljene z orodji izpred petdeset in več let, stare kovaške peči in še marsikaj.

Žalosti nas dejstvo, da ima le malokdo od teh mojstrov domače obrti naslednika, ki bi nadaljeval to delo. Mladim se zdi to delo nepotrebno, dolgočasno in zamudno. Nekaj tega je že šlo v pozabo. Danes v Lovrencu ni več nobenega čevljarja in coklarja, čeprav jih je bilo včasih kar nekaj.

Upamo, da bomo s to nalogo vzbudili zanimanje za našo domačo obrt in v marsikom prebudili spomine na stare, "dobre" čase.

II. NAČINI ZA DOSEGANJE CILJEV

V skupini nas je bilo sedem raziskovalcev. Počutili smo se kot pravi raziskovalci, saj smo bili veliko na terenu, spoznali veliko zanimivih stvari, veliko prijaznih ljudi in seveda veliko tega kar smo se namenili raziskovati.

Najprej smo se lotili teorije. Prelistali smo nekaj knjig in s pomočjo njih izvedeli nekaj več o domači obrti in kulturni dediščini.

Ko smo s tem končali in bili bogatejši za ta spoznanja, smo odšli med ljudi - domače obrtnike. Vse kar so nam povedali smo zabeležili. Pa ne samo to. Vsi, ki smo jih obiskali, so nam tudi pokazali kako in kaj izdelujejo. Pri posameznikih smo preživeli kar nekaj ur.

O vsem kar smo slišali, videli in kar smo si zabeležili, smo se med seboj še pogovorili, uredili misli in zapisali. Veliko smo tudi fotografirali, ker se nam je zdelo škoda izpustiti vsako, še tako malo stvar, pri posegu v les, kovino.....

Lahko rečemo, da smo veliko videli in veliko slišali in zopet vemo nekaj več o našem kraju in naših Lovrenčanih.

III. VSEBINA NALOGE

1. KRATKA ZGODOVINA DOMAČE OBRTI NA SLOVENSKEM

Domače obrti so bile v stoletjih nenehnega razvoja neposredno povezane s kmetijstvom ter drugimi gospodarskimi panogami podeželja, trgov in mest. Zato so del naše kulturne dediščine. Mnoge izmed njih žive še danes, z njimi se ukvarjajo zadnji prenašalci bogatih znanj in žlahtnega izdelovanja na mlade generacije.

Arheološke najdbe dokazujejo, da so se naši predniki ob naselitvi že ukvarjali tudi z nekaterimi obrtnimi dejavnostmi. Tako so v slovenskih grobovih našli tudi ostanke tkanega platna, pa razne kovaške in lončarske izdelke ter izdelke iz kosti. S pomočjo drugih virov lahko sklepamo, da so poznali tudi pletarske spretnosti in da so izdelovali predmete iz lesa. Vse to je bilo namenjeno le domačim potrebam. Pravzaprav so bila to edina obrtna znanja tega časa, zato o domači obrti v današnjem pomenu še ne moremo govoriti.

V srednjem veku se je začela razvijati obrt in posamezne obrtne panoge ter stroke. To je bilo povezano z razvojem trgov in mest od 13.st. dalje. Tu že lahko govorimo o prvih zametkih pojma "domača obrt", tako kot ga pojmujeemo danes. Šlo je za izdelovanje določenih predmetov v okviru domačije, domače družinske skupnosti, za lastne potrebe in za zamenjavo ali celo prodajo. Med obrtni, s katerimi so se v tem obdobju ukvarjali, gre omeniti predvsem lončarstvo, pletarstvo, tkalstvo, suknarstvo, izdelovanje kmetijskega orodja, še zlasti pa izdelovanje lesenih predmetov za vsakdanjo rabo v gospodinjstvu in gospodarstvu.

Od 15.st. dalje je na našem podeželju prihajalo do sprememb. Bolj ko so se na našem podeželju večale socialne razlike, bolj ko so se delile kmetije, bolj se je povečal obseg domače obrti. Domača obrt je vse bolj pomenila preživetje za večino slovenskega prebivalstva. Vse do tega obdobja lahko govorimo o prvotni ali t.i. tradicionalni obrti, v 18.st. pa imamo opraviti z uvedenimi obrtni. Za tradicionalno obrt je značilno, da se je nadaljevala iz roda v rod in da so izdelovalci imeli vse surovine pri roki. Za uvedeno obrt pa je značilno, da se je razvijala s pomočjo mednarodnih stikov ali s priseljevanjem tuje delovne sile npr. čipkarstvo in slamnikarstvo.

Spoznanje o koristnosti domače obrti se je širilo skladno z avstrijsko merkantilno politiko in načeli fiziokratizma tudi v 19.st. Prizadevanja za ohranitev in razvoj obrti ob vse bolj napredujoči industriji so bila velika in so se osredotočila v glavnem na področje zakonodaje in izobraževanja.

2. OBISKALI SMO

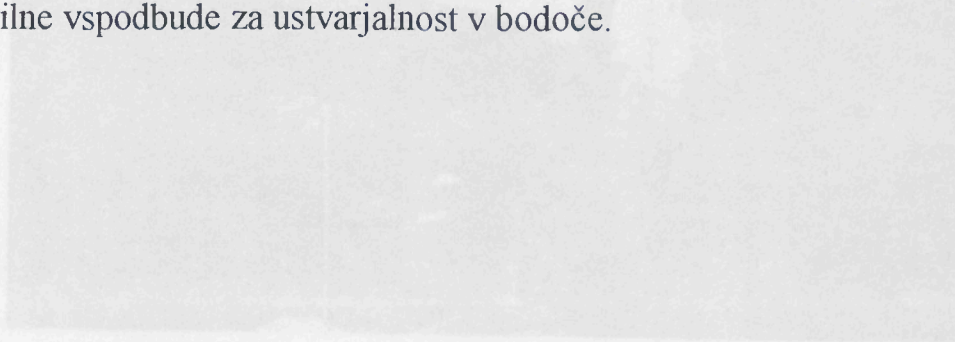
Izobraževanje se je začelo razvijati najprej za posamezne panoge domače obrti. Leta 1888 so v Ljubljani ustanovili Državno obrtno šolo.

V osemdesetih letih 19.st. se močno poveča skrb za socialno zaščito izdelovalcev v domači obrti. Z dne 15.3.1883 se uvede pojem "hišna industrija" za domačo obrt, kar pomeni, da je bila lahko glavni poklic. Nekaj drugega je bilo potujoče obrtniško delo ali delo na domu.

Leta 1931 je jugoslovanski obrtni zakon domačo in poklicno obrt dosledno ločil. Domača obrt je bila osvobodjena vseh davščin, dovoljena je bila tudi svobodna prodaja izdelkov na sejnih in ob tržnih dnevih.

Po drugi svetovni vojni so začele posamezne panoge domače obrti naglo propadati. Upadlo je število izdelovalcev, vendar pa vse do danes ne toliko, da ne bi imeli zastopanih skoraj vseh panog, kot smo jih poznali v predvojnem obdobju.

V zadnjih stoletjih se je področje pojmovanj in opredelitev domače obrti zelo spremenilo. Domača obrt nikoli ni bila stalnica, temveč se je neprestano spreminjala in prilagajala potrebam posameznika ali vseh, ki so bili odjemalci obrtnih izdelkov ali storitvenih oslug posameznih izdelovalcev. Domača obrt pa je tudi eno izmed stalnih področij ljudske ustvarjalnosti, inovativnosti. To pa so sestavine, ki so v sodobnem svetu zelo potrebne. Skratka: z domačo obrtjo in njenimi panogami ali sestavinami lahko spremljamo dinamičen razvojni proces. Pred nami se zvrstijo številne izkušnje, predvsem pa stoletna dediščina, ki vsebuje številne vspodbude za ustvarjalnost v bodoče.

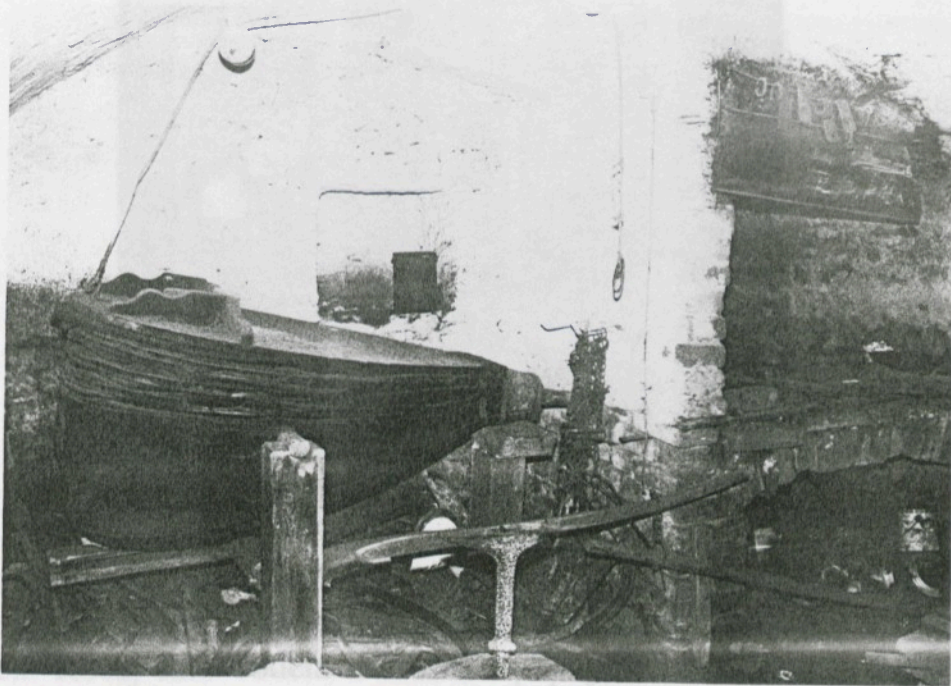
Na sliki je razvidna peč, zraven pa je usnjen meli. Meli mora biti, ko ne deluje, odprt, da se ne sešeda. Ogije, ki je potreben za kuhanje, so zadnja leta dobivali kar iz smrekovih drv iz navadne peči. Puhili so jih nekaj časa gorati, nato pa so jih polili z vodo. Prej so najeli oglarja, da je izbral v gozdu les in tan skaliel ogije za potrebe kovačnice. G. Karmitnik je pred nami skoval žebelj, nahoč nepogrešljiv pri vezavi lesa in vezavi lesa z železom. Oče Alfonz in sin Peter marsikaj v kovačnici naredita sama.

2. OBISKALI SMO

KMETIJO KARNIČNIK

Naša ekipa se je v upanju, da izve čim več, odpravila na kmetijo Karničnik, ki leži na severu lovrenške kotline, visoko na strmem pobočju Rdečega brega. Zanimala nas je obdelava lesa, vendar smo kaj kmalu ugotovili, da g. Karničnik in njegov sin Peter izdelujeta še marsikaj drugega.

Najprej smo si ogledali staro kovačnico, ki je ena najstarejših še tako ohranjenih v Lovrencu na Pohorju in njegovi okolici. Stara je več kot dvesto let. Služila je za podkovanje volov, konjev in še marsikaj drugega. Sedaj jo uporabljajo le še za šiljenje cepinov. Za kovača na kmetiji ni bil izučen nihče, če so kovača potrebovali, so ga najeli. Kovali so iz starega in novega železa. V kovačnici smo videli volovske podkve, veliko kovaškega orodja, meh, peč in nad njo tablo, na katero si je kovač včasih s kreda zapisal mere.

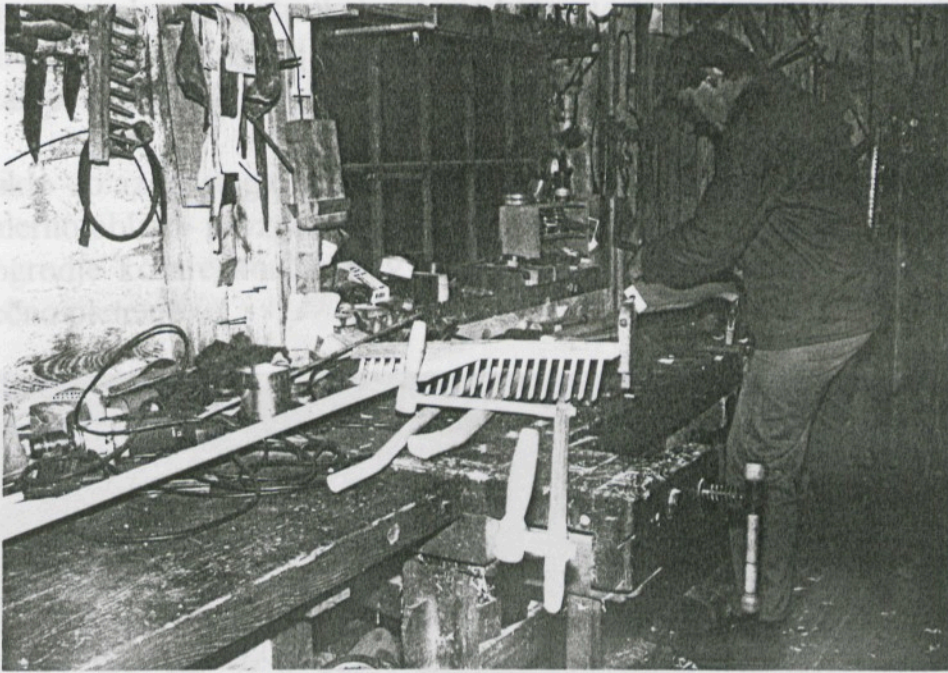
Iz slike je razvidna peč, zraven pa je usnjen meh. Meh mora biti, ko ne deluje, odprt, da se ne sesede. Oglje, ki je potrebno za kurjenje, so zadnja leta dobivali kar iz smrekovih drv iz navadne peči. Pustili so jih nekaj časa goreti, nato pa so jih polili z vodo. Prej so najeli oglarja, da je izbral v gozdu les in tam skuhal oglje za potrebe kovačnice. G. Karničnik je pred nami skoval žebelj, nekoč nepogrešljiv pri vezavi lesa in vezavi lesa z železom. Oče Alfonz in sin Peter marsikaj v kovačnici naredita sama.

Ko smo si ogledali in spoznali vse o kovaštvu, smo odšli še v delavnico, v kateri nastajajo leseni izdelki. Tu nam je Peter pokazal kako se naredijo grablje, ročaji, koši, škafi... skratka vse kar potrebujejo na kmetiji. Večino naredijo pozimi, ko imajo več časa.

Takih košev naredijo dva do tri na leto, rabijo pa jih za nošenje koruze z njive.

Peter nam je demonstriral kako izdelava grablje: na primerno debelo desko s šablono izriše ročaj, ga izreže z žago "jormanco" in nato obdela, da je gladek. Ročaj fino obdela z brusnim papirjem in steklom, s katerim so gladili že nekoč. Grabljišče dela iz brestovega lesa, ki je vse redkejši in akacije. V grabljišče potem zabije "cveke", ki jih dela iz jesenovega lesa. Pri tem uporablja posebno napravo, "špičalnik", ki ga je sam naredil, skozi katerega z vrtalnikom "špiči" že prej narezane letvice v valjasto obliko. Naredi do 100 cvekov na uro. Luknje v grabljišče naredi z vrtalnim strojem (le redko kdaj se posluži električnih strojev). Nato cveke zabije v grabljišče in obrusi. V grabljišče zabije še ročaj.

V delavnici smo videli stara orodja in priprave, hlapca (pripomoček, ki omogoča lažje obdelovanje dolgih desk, tako, da jih vpneš vanj) in muho.

Hišo krasi enkraten lesen lesteneč, ki sta ga sama naredila. Lotila sta se že vsega, le sodov še nista delala, vendar pravita, da se bosta lotila tudi tega.

GOSPODA JOŽETA OMERZUJA - izdelovanje košar

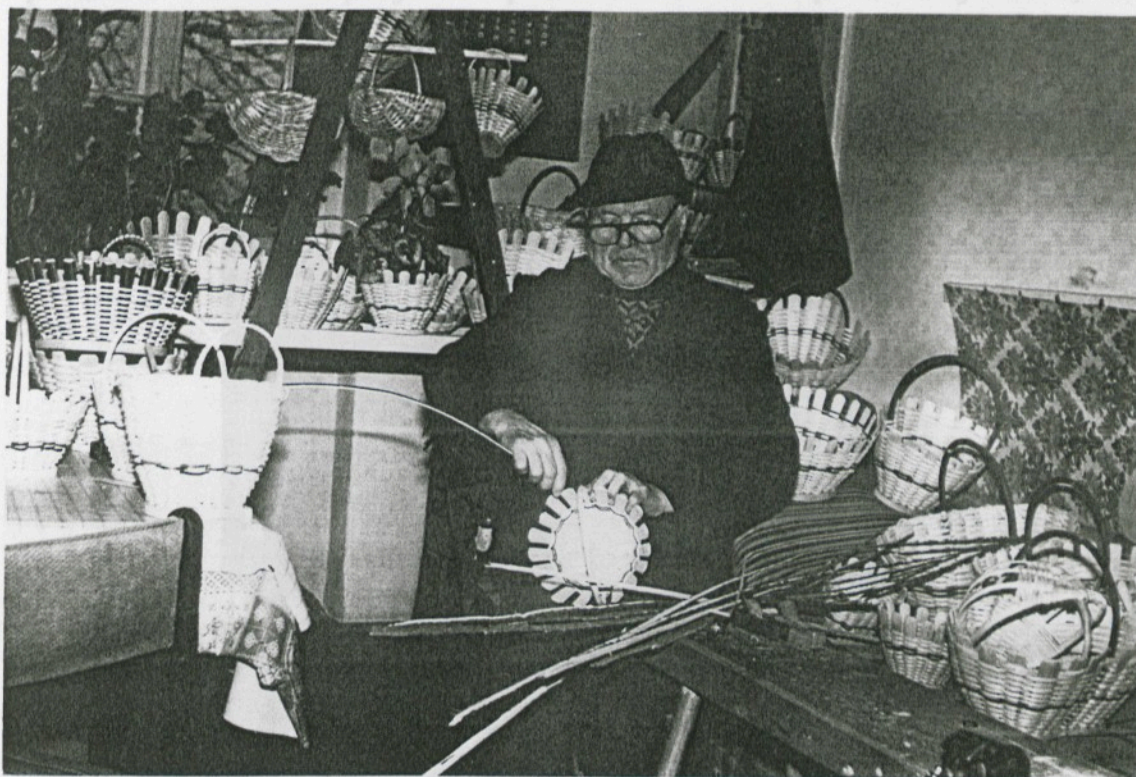
Gospod Omerzu se je rodil na Bizeljskem in se je v Lovrenc priženil. Za pletenje košar se je navdušil, ko je bil star 12 let. Takrat so se na njegovem domu ob zimskih večerih dobivali sosede. Moške so pletli košare, ženske pa so pele.

Gospod Omerzu plete velike in manjše košare, okrogle in v obliki osmice - tem v Lovrencu pravimo "žogjenki" ali "žognjiči" (v njih so nosili jedila na Veliko soboto v cerkev.)

Najprej naredi dno košare, ki iz javorjevega, brestovega, brezovega ali jesenovega lesa. Desko zbrusi, da je gladka in da ima primerno debelino (1-1,5 cm). Nato zariše obliko dna, ki je odvisna od vrste košare, in dno izreže. Zatem skozi dno z vrtalnikom izvrti neparno število lukenj (ponavadi 21, 23, 25 ali 27) pod posebnim kotom (približno 70 stopinj). V te luknje nato zabije ročaj ali "ločn" in "šprikle" ali nosilce.

Ročaj ali locn je iz kostanjevega lesa ali leske. Obrezano in primerno dolgo in enakomerno široko vejo, na kateri je še skorja, kuha v vodi 20-30 minut. Nato jo upogiblje in pusti, da se celo noč suši, nazadnje pa jo zabije in zalepi v dno.

Šprikle so iz gostega smrekovega lesa. Obreže jih z nožem, da imajo primerno obliko- navzgor so širši, in zabije ter zalepi v luknje v dno. Tako je ogrodje košare končano. V to ogrodje je nato potrebno vplesti vitre (prečno pletenje).

Za vitre potrebuje ravne leskovo palice brez vej, dolge 2m, s premerom približno 2 - 4 cm. Take palice morajo rasti ob robu gozda na sončni legi, najbolje je pa , če so vrezane v mesecu novembru. Te palice na posebni napravi, ki jo je sam izumil (nekakšno tnalo, v katerega je zabit v obliki obrnjene črke u upognjen konec kovine), vtakne s krajšim koncem (20 cm) pod železo, na daljšem koncu pa palico pritisne navzdol, tako da na robu tnala odstopi skorja, debela 5 mm. To ponovi po vsej dolžini palice in dobi trak - vitro, ki je široka približno 1.5 - 2 cm. Palico še petkrat obrne v desno in jo popolnoma oguli. Vsaka vitra je dolga za 2 obsega košare. Včasih so vitre dobivali tako, da so leskove palice upogibali na kolenu, za to pa so bile potrebne močne roke in utrjena kolena.

Vitre nato začne oblikovati na obeh straneh, da postanejo vse enakomerno tanke in široke (5mm). Oblikuje jih z različnimi majhnimi obličji. Ob tem nosi rokavice, saj so vitre zelo ozke. Vitre, ki so pozneje na košari za okras, pusti na tisti strani, kjer je skorja črna, neobdelane.

Sedaj pride na vrsto pletenje. Vitre navije okoli vsake druge šprikle (zato je potrebno neparno število lukenj za šprikle, da ne pride ena vitra na isto stran šprikle kot tista pred njo). Ko pride do konca vitre, jo vplete pod naslednjo. Vitre ne smejo biti suhe, ker takšne pri pletenju pokajo. Vitre je potrebno ves čas napenjati in poravnnavati. Če to počneš dlje časa, te začnejo boleti prsti - zato so pletarji košar tako močni v prstih. Manjše košare je težje plesti kot večje, ker so razmaki med šprikli manjši. Pletenje pa poteka kar hitro. To smo poskusili tudi opazovalci, ki smo sodelovali pri pletenju.

Ko pride do konca, do zadnje vitre, jo pri večjih košarah vplete med ostale, pri košaricah pa zadnjo vitro zalepi. Pri košaricah viter ne naplete do višine najkrajše šprikle, kot pri večjih, ampak pusti, da šprikle štrlijo kakšne 3cm visoko v okras. Šprikle na koncu odreže na višini najkrajše šprikle in jih obreže z nožem z vseh strani. Nazadnje nekatere košarice tudi polakira.

GOSPODA GAŠPERJA KARNIČNIKA - izdelovanje zabojev in grabelj

Izdelava zabojev:

Zaboji, ki jih izdeluje g. Karničnik, so za večkratno uporabo. Držijo mnogo let in predvsem kmetje jih še vedno naročajo in kupujejo, zato jih ima g. Karničnik vedno nekaj na zalogi.

Šablone za zaboje je g. Gašper našel pri A. Šumerju, kjer so delali zaboje za zadrugo. Les za zaboje nareže na cirkularki, ki jo je sam naredil in jo uporablja še pri izdelovanju drugih reči: za tramove, vratne podboje, grablje... Najprej nareže les v obliko kvadra, ki ima dolžino in širino letvic in te kvadre razreže še naprej na letvice z debelino 8 - 10 mm. Pri kotnih letvah si pomaga s podlogo pod pravilnim kotom, nekaj manjšim od 45°. Nato začne zabijati zaboj. Za to si je izdelal vpenjalno pripravo, v katero vtakne dele zaboja med zabijanjem. S tem lažje in hitreje zabija žeblice v les, zaboj pa je hkrati trdnjši.

Razdalja med letvicami je enaka le na dnu, ob vrhu, kjer primemo zaboj z roko, pa je razmak med letvicami večji, da se členki prstov ne ogulijo. Pri izdelavi zaboja porabi 26 letvic treh dolžin, 4 kotne letve in 88 žeblicev. Prazen zaboj tehta 3,5 kg, vanj pa lahko naložimo 30 kg krompirja.

Izdelava grabelj:

Zobe grabelj ali cveke naredi tako: najprej nareže les na dolžino zoba (10 - 14 cm) in ga naceplje tako, da lahko iz vsakega kosa naredi eden zob. Na "muho", starejšo vrsto pripravo, ki jo je našel med starim lesom, vstavi posebno šablono, ki jo je sam naredil. Med šablono in prijemalo muhe vtakne že prej omenjen kos lesa in ga z nožem za maklanje oblikuje v zob.

"Šrek" ali poševnino imenuje osrednji kos grabelj, v katerega zabije zobe in ročaj grabelj. Izreže ga na cirkularki in z istim svedrom izvrti vse luknje. Gostost lukenj za zobe je lahko različna, odvisno od namena grabelj, luknje pa morajo biti enakomerno razporejene. Širšo luknjo na sredini šreka, v katero se zabije ročaj, izvrti z vrtalnim strojem.

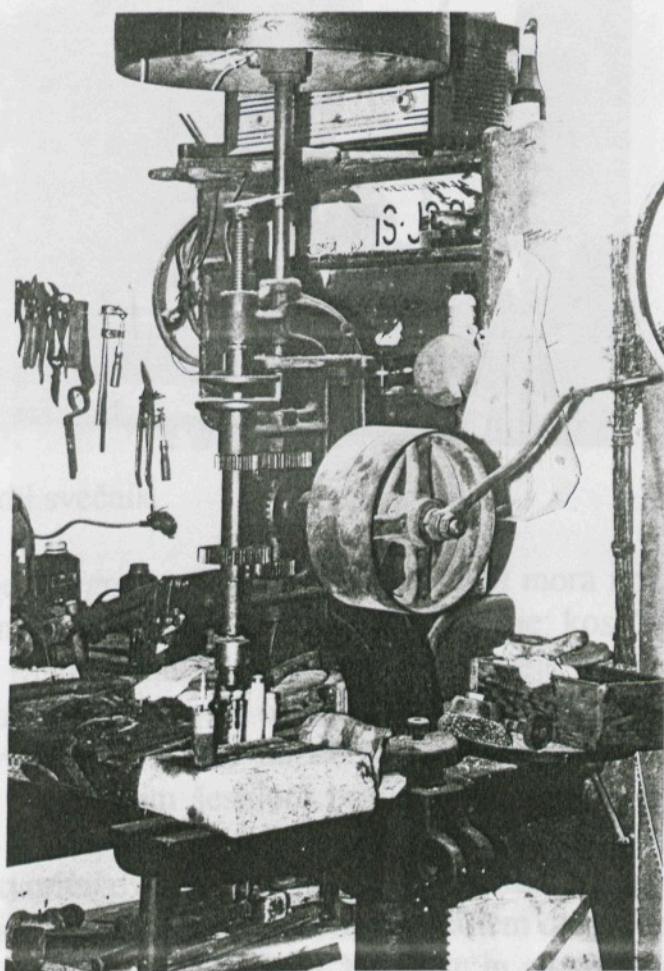
Zobe sedaj zabije v šrek, jih poreže, da imajo enako dolžino in jih obreže. Včasih zobe v šrek tudi zalepi.

Ročaj grabelj oblikuje iz daljšega kosa lesa, najbolje lipovega. Les vpne v primež in ga oblikuje. Ročaj zabije v šrek.

G. Karničnik je še povedal, da ene grablje naredi približno v 5 urah in da jih ljudje še kar kupujejo, čeprav so plastične grablje, ki izpodrivajo lesene, cenejše.

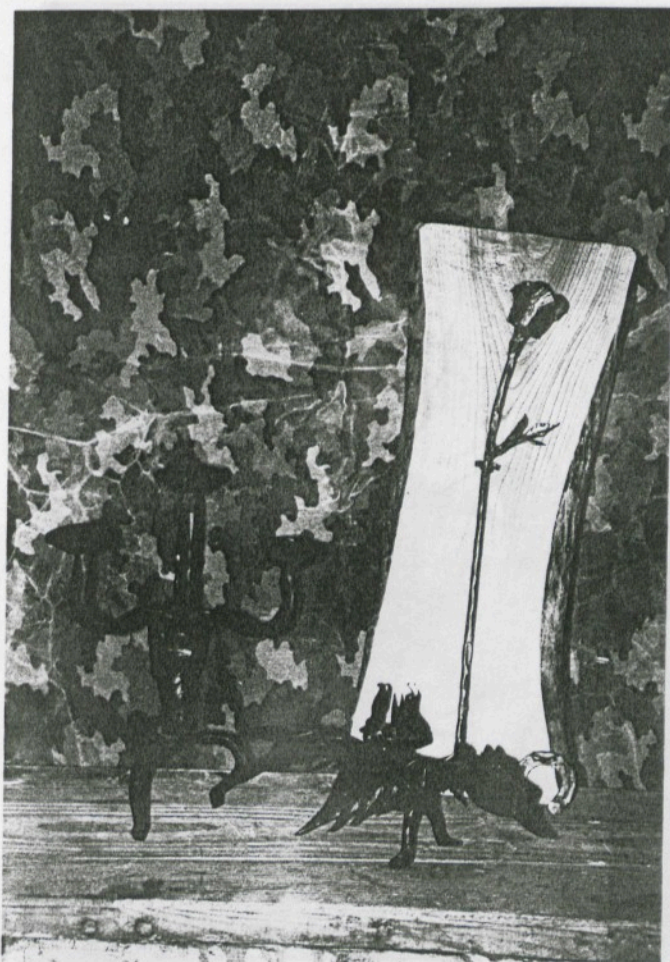
GOSPODA DARKA TINČEJA - kovaštvo

Darko Tinče je po poklicu kovač in dela v Tovarni kos in srpov. Kovaštvo je v njegovi družini tradicija. Darkov praded je zapustil ogromno kovačnico, v kateri je bila na sredini ogromna peč z ogromnim ognjiščem. V tej kovačnici je takrat delalo več kovačev in pomočnikov. V njej so podkovali konje. Stara peč je sedaj podrt, novo, manjšo peč pa so sezidali v sedanji garaži, ki je del prezidane stare kovačnice. Tla so sedaj betonska, nekoč je bila na tleh gola zemlja. Orodje, staro 100 let, ki ga je zapustil ded, je shranjeno v istem prostoru kot peč.

Sem spadajo 95 kilogramov težko nakovalo, vrsta kladiv, klešče, šestilo, razni nastavki, ki se vtaknejo v nakovalo, velik zanimiv vrtalnik in druge stvari.

Darko kuje svečnike (delal jih je že po velikem naročilu), opremo za kamin, skoval pa je tudi nekaj umetnin: ograjo, vrtnico in lesteneč.

Pred nami je naredil svečnik.

Darko najprej v peči segreje primeren kos železa, ki mora imeti zelo malo ogljika, na približno 800°C . Nato je na vrsti 1. kovanje: kos "vleče", daljša na osnovno mero. Med vsakim kovanjem železo segreje v peči do 450°C - 800°C . V peči kuri z koksom ali ogljem, ki dajeta veliko toplote, ki je pomembna za kovanje. Kos nato na enem koncu razcepi in oba kraka zopet vleče in ju s kovaškim šestilom primerja, da sta enako dolga. Ta konec še nekoliko ukrivi, kraka okraši z žlebičema in ju zakrivi nazaj proti sredini tako, da tvorita dva kroga. Pri krivljenju krakov si pomaga z okroglim koničastim nastavkom na nakovalu. Medtem drugi, nerazcepljeni konec kosa vleče, ga na sredini okraši z žlebičem in ga splošči. Ta konec lepo ukrivi navzgor in nazaj proti sredini. Srednji del svečnika še nekoliko ukrivi v lok, da sta kraka in sploščeni konec na koncih tega loka v isti ravnini. Tako je podstavek, osnovni del kraka, končan.

Skodelico za svečo oblikuje iz drugega kosčka železa, ki ga najprej splošči v okroglo ploščico. Rob nato obdeluje s "špicem" kladiva, da postane rahlo valovit in se ploščica spremeni v skodelico.

Nabodalo za svečo naredi iz ozke palice železa. Palico s pomočjo nastavka v nakovalu na vrhu enakomerno oblikuje v "špic" in ta "špic", dolg nekaj centimetrov, odlomi.

Na "špic" vreže navoj in naredi luknjo skozi skodelico in osrednji del podstavka ter s "špicem" spoji vse dele v svečnik. Tega nazadnje sčisti z žično krtačo.

Svečnik je kot vsi drugi izdelki iz železa, ki vsebuje malo ogljika, ker je tako železo lažje obdelovati. Izdelki so lahko na koncu izdelave pobarvani, navadno s črno barvo, ali pa nepobarvani.

GOSPODA JOHANA VRANCA - oglarstvo

G. Johan Vranc se je naučil oglariti od svojega tasta Franca Osonkarja, ta pa se je naučil oglariti na nekem tečaju v Murski Soboti. Zato ni čudno, da nam je o oglarjenju veliko povedala tudi ga. Justina Vranc. Pred 40 leti umrli g. Osonkar je v letih po 2. svetovni vojni v Lovrencu prirejal tečaje o ogljekuhi za gozdarje.

Oglje je gorivo, ki pri isti količini da dvakrat več toplote kot les in ga zato uporabljajo v železarstvu, fužinarstvu in kovaštvu. S pridobivanjem oglja - oglarjenjem so se včasih zaradi dopolnilnega zaslužka ukvarjali kmetje in kasneje gozdarji.

Orodje: lopata, grablje, rovnica, motika, žaga, sekira, luknjač, škropilnica.

Postavljanje kope:

Podlaga za kopo je najprej 10 - 15 cm zemlje. Kope navadno postavljajo na starem kurišču, na katerem je prst boljša. Ta raven prostor se imenuje "kopišče". Ta zemlja se prekrije z podom iz desk. V sredini se postavi "stržen" - v valj povezane tri ozke okroglice. Nato se začne zlagati les, nacepljen iz dober meter dolgih polen. Les za oglje je lahko katerikoli, najboljše oglje pa se dobi iz leskovega in bukovega lesa. Včasih so oglje kuhali iz slabšega lesa, danes iz boljšega. Les mora biti zložen zelo na tesno, da je med njim čim manj zraka, drugače se med kuhanjem pojavi "volk" - les zgori v pepel namesto v oglje. Les se ob strženu zлага najprej navpično in proti robu postrani.

Ko sta prvi in drugi sklad zložena, se les leže položi na vrh kope v "glavo". Vsa kopa se nato prekrije s steljo iz smreke, jelke in tudi listja, plastjo prsti, zopet steljo in kot vrhnja plast zopet prstjo. Pri tem ostane strženova odprtina nepokrita, ta pokrov pa se imenuje "grasa" ali "srajca", oblaganje kope s prstjo pa črnjenje. Grasa preprečuje in omejuje vstop zraka in preprečuje uhajanje dima pri kuhanju. Plast prsti na glavi je debelejša, ker prst sama drsi k vznožju kope, kjer je na začetku zato manj

prsti. Prst mora biti zelo dobro presejana, da ob kuhanju iz luknjic, ki so jih pustili kamni, ne uhaja zrak. Najboljša je prst s starega kopišča, ki je že bila uporabljena, če se je namreč "ne prime". Ob črnjenju oglar okrog kope prislanja polena, "obstavljače", ki držijo prst ob kopi. Ob zelo suhem vremenu pa na obstavljače počez položijo obroč polen, ki se imenuje "polica". Pri večjih kopah se nad polico nastavi še ena vrsta obstavljačev. Na vrh kope si oglar postavi oder, nekakšen most, ki ga lahko premika, z njega kuri kopo in jo "boka" ali "moka".

Prižiganje:

Skozi stržen oglar na dno kope spusti za pedenj debelo suhih tresk ali drobnega oglja, nanje pa žerjavico, ki jo pripravi v ognju ob kopi. Na žerjavico naloži poln stržen suhih drv in oglja. Ob vznožju kope že predtem z luknjačcm napravi 4 do 6 lukenj "zračnic", ki služijo za dovajanje zraka ognju v kopi. Nekaj časa nato pusti stržen nepokrit, da se na dnu stržena razvije ogenj, zatem pa ves stržen natlači z gorivom in ga pokrije z desko ali pločevino in prstjo. Ogenj se spremeni v tlenje, ki se polagoma dviguje do vrha stržca. Temperatura se dviguje, drva se suše, dim, pare in plini pa ne morejo uhajati, temveč se kondenzirajo v glavi.

Kuhanje ali oglenitev:

Temperatura v pasu oglenitve v kopi se giblje med 240°C in 280°C. Drugod je nižja, v strženu pa višja - okoli 400 °C. Les se pri temperaturi do 280°C ne vname, ker je njegovo vnetišče nekaj nad 300°C. Temperature nad 280°C kvarno vplivajo na les. Oglje, posebno okoli stržena, je slabše.

Kuhanje oglar ravna z odpiranjem in zapiranjem lukenj. Ko se konča prižiganje kope, se v glavo z luknjačem napravijo luknje "dimnice". Iz teh lukenj uhaja dim, ki je v začetku belkast, ker je pomešan z vodnimi hlapi, nato prehaja v sivo, rjavo in ko postane modrikasto prozorne barve, oglar ve, da je v tistem pasu pooglevanje končano in naredi nižje nov kolobar lukenj, stare pa zadela. Tako se kuhanje vrši od vrha do dna kope. Kuhanje na nekaterih mestih zaostaja, temu primerno pa oglar razporeja luknje. Na koncu kuhe se pokaže oglarjeva spretnost, saj se proti koncu hitrost kuhanja veča.

Ko se kuha še glava, obstoja nevarnost, da pare, ki so se nabrale ob segrevanju kope, bruhnejo iz kope in odkrijejo glavo. Temu pravijo "bruhanje" ali "pihanje". To se dogodi zaradi neizkušenosti oglarja, ker ima kopa premalo dimnic in hlapi ne morejo uhajati skozi nje. Če pa je dimnic preveč, preprih razširi ogenj in se pojavi "volk" - nekaj lesa zgori ali pa nastane slabo oglje.

Kuhano oglje se v kopi neenakomerno seseda. Pri tem nastanejo votline (že omenjeni volk in "mehur", ki nastane zaradi "piravih" drv, ki hitro zgorijo), ki jih je potrebno izpolniti ali zamašiti, ker bi sicer slabo vplivale na nadaljnje kuhanje oglja. To delo se imenuje bokanje ali mokanje. Luknje oglarji potolčejo skupaj, najpogosteje se to dogaja ob strženu, potem pa razpoke zadelajo s prstjo, prst pa poškropijo z vodo. To delo je nevarno, ker so oglarju lahko vdre pod nogami, ko hodi po kopi, pa tudi dim "pride v nos". Med kuhanjem pa je potrebno redno napolnjevati stržen z dračjem, da prejšnje dračje ne zgori prehitro in kopa ne ugasne. Kopo je mogoče pokrito pustiti le 3 ure, v daljšem času že ugasne. Ker se kopa kuha 3 tedne, je oglarjenje za oglarja zelo naporno delo, saj zelo malo spi, posebej če oglari sam. Med oglarjenjem so oglarji včasih stanovali v gozdarski bajti, ki so si jo postavili v blizini kopišča. Jedli so polento, krompir, juhe, jeseni gobe... Hrano so si sami prinesli iz doline ali pa jih je nekdo oskrboval in včasih tudi nadomeščal. Za več kop je skrbelo 3 do 5 oglarjev, za eno kopo pa je skrbel en sam mož.

Hlajenje in razdiranje kope:

Ko gre kuhanje kope proti koncu, se ob vznožju kope naredi velika luknja, da les poogleni čisto do dna. Nato se zadela vse luknje in čaka 3 do 14 dni, da se kopa ohladi. Ob koncu kuhanja je lesa v kopi le 20 do 30 cm manj kot ob začetku. Splošno je v kopi 50 do 100 prostorninskih metrov lesa, iz vsakega metra nastane približno 100kg oglja, iz cele srednje velike kope torej 6 ton oglja.

Ko je kopa ohlajena, se začne razdiranje. Poznana sta dva načina razdiranja, od strani in boljši način, od vrha. Najprej z določenega krožnega izseka kope oglar odkoplje zemljo in ven pograbi oglje, ki ga razgrne in dobro pregleda ter vsako žerjavico polije z vodo. Tako s kope odstrani najprej glavo, potem oba sklada. Še 24 ur po tem, ko je kopa razdrta, oglar odgovarja za oglje, ker je velika nevarnost požara.

Oglje so oglarji nazadnje spravili v lope po planini, od koder so ga potem s konji odpeljali v velikih vrečah do naročnika.

G. Vranc je skuhal že več deset ton oglja, večino na Klopnem vrhu nad Lovrencem. Je poslednji oglar v Lovrencu. Zanimanja za oglarjenje ni.

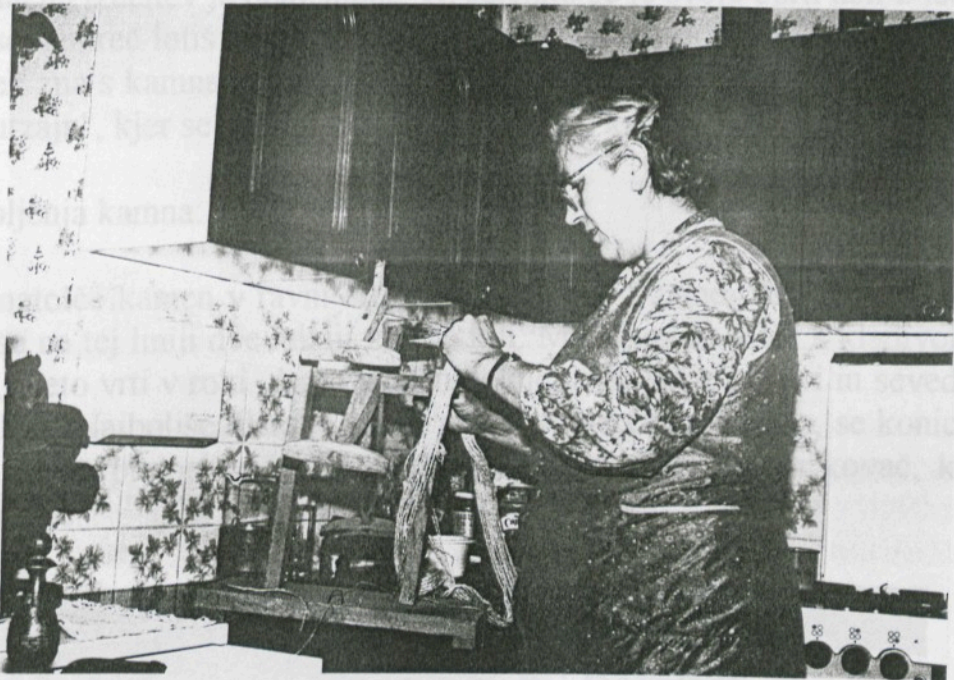
GOSPO ROZALIJO OBRULJ - predenje

Ga. Obrulj je danes ena redkih predic v Lovrencu na Pohorju. Presti se je naučila od svoje mame.

Povedala nam je nekaj osnovnih podatkov o predenju. Za kvalitetno volno je potrebno pravilno striženje. Včasih so ovce prali kar z navadnim milom in vodo, potem pa se je ovca sušila od štiri do pet dni, da so jo lahko ostrigli. Ovce so navadno strigli dvakrat letno in sicer pozimi in pomladi. Ko je ovca ostrižena je potrebno volno prekrtati - skardati, šele nato je vse pripravljeno za predenje.

Pri predenju najprej nastane samo ena nit, ki je pretanka, da bi z njo lahko pletli (štrikali), zato je potrebno vse ponoviti. Sedaj se vijeta dve niti skupaj v eno močnejšo nit. Nato volno navije na vreteno (motovilo), da dobi štrene, ki so primerne za pranje. Ko so štrene sprane in posušene jih zvije v klopke.

Iz domače volne plete nogavice in puloverje. V eni zimi sprede od 10 do 15 kg volne.

GOSPODA GABRIELA JELENKA - kamnoseštvo

G. Jelenko je kamnosek že 54 let. Poleg njega so v Lovrencu še štirje kamnoseki, ki so se svoje obrti naučili od njega.

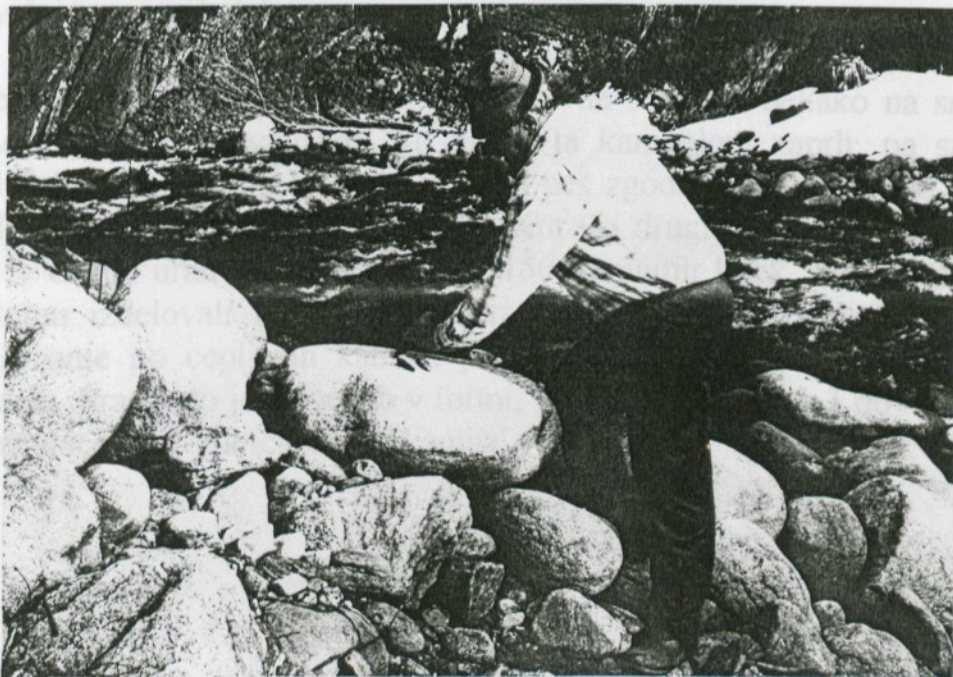
Orodje:

Veliko kladivo s tankim ročajem, ki omogoča, da se vsi tresljaji pri udarcu prenesejo na kamen, 2 manjši kladivi, eno s podolžnim kljunom, lahko tudi macola, "špicajzli" - kamnoseška dleta, kile ter stolček z eno nogo, ki se mu lahko nastavi različna višina.

Kamnoseštvo je težak polic, predvsem zaradi premikanja kamnitih klad, pa tudi natančna izučitev je pomembna. G. Jelenko se je svoje obrti učil 2 leti. Preden se namreč lotiš cepanja kamna, moraš kamen poznati. Vsak dober kamnosek zna s kamna razbrati gostoto, sestavine in žilo kamna ter dobro stran, "gutzajn", kjer se kamen lepo cepi in glavo, kjer se kamen cepi krivo.

Opis cepljenja kamna:

Najprej natolče kamen v ravni črti - po žili. Nato vzame dleto in kladivo ter izkleše na tej liniji dve luknji za dve kili. Medtem, ko tolče s kladivom po dletu, dleto vrti v roki, da na kamen delujejo vsi štirje robovi in seveda konica dleta. Najboljše dleto je ravno prave trdote; če je pretrdo, se konica odkrhne, če je premehko, prehitro otopi. Trdoto dleta določi kovač, ko dleto oblikuje.

Luknji se morata kilama prilegati. Ko kili (kila je približno 5 cm dolg koničast in nekoliko ploščat kos železa) vtakne v luknji, z velikim kladivom nekoliko udari po vsaki. Luknji "primeta" vsaka svojo kilo, ki začne hkrati z veliko silo delovati na kamen, ki ga kar "vleče" narazen. Kmalu se pojavi razpoka, ki poteka točno po tisti črti, ki je bila na začetku označena.

Nato polovici ceplje na manjše kose. Najprej notranjo stran kamna po določeni črti močno natolče, kamen obrne in samo enkrat mahne po njem s kladivom. Kamen v trenutku razpade na nova kosa, ki imata novo nloskev presenetljivo ravno. G. Jelenko je to storil tako mojstrsko, da smo se vsi opazovalci kar spogledali.

G. Jelenko je včasih delal v kamnolomu "Pruh", ki leži nekako na sredi poti med Roglo in Lovrencem, ko pa so ta kamnolom zaprli, pa si je poiskal delo v Josipdolu. Na delo je hodil peš zgodaj zjutraj, ker sta oba kamnoloma oddaljena nekaj kilometrov. Kot vsi drugi delavci je delal na normo: v osmih urah je moral nacepiti 150 kamnitih kock. Seveda so v kamnolomu izdelovali tudi druge stvari, npr. robnike za ceste in hiše. Povpraševanje po cepljenih kamnih je danes veliko in g. Jelenko ima veliko dela. Prav zato je še vedno v formi, povedal je, da je v 3 do 4 urah sposoben nacepiti 1 kubični meter kamna.

GOSPODA VINCENCA OVČARJA - tesarstvo

V Lovrencu sta vsaj 2 tesarja in eden od njiju je g. Ovčar. Znanje o svoji obrti je pridobil od očeta, do zdaj pa se njegov naslednik še ni pojavil. Teše predvsem tramove in vratne podboje, zdaj, ko je tesarskega dela vedno manj, pa se ukvarja še z izdelovanjem drugih lesenih izdelkov. Stesal je že veliko tramov za svojo in mnoge druge hiše in stavbe. Včasih je bila navada, da so tramove tesali v gozdu, odkoder so jih privlekli šele ob gradnji hiše. S tesanjem pa so se ukvarjali tudi "cimpermani", ki drugače postavljajo ostrešja (v Lovrencu ostrešje imenujemo "rušt"). Že nekaj let preprostejše rezanje tramov izpodriva tesanje tramov, čeprav so tesani tramovi obstojnejši.

Za tesanje se uporabljata dve vrsti tesačev: "cimrovka", ki ima kratek ročaj in jo uporablja tudi g. Ovčar, ter "plankoča" z dolgim ročajem. Tesače so že od nekdaj bile ostre, zato so jih obdajali s ščitnikom, ko so jih nekoč v nahrbtnikih nosili z drugimi rečmi na delo.

Pri tesanju debela v štirioglat tram si tesarji pomagajo tako, da od enega do drugega konca debela napnejo vrstico ali pa rob zarišejo z barvo. Za neizkušenega tesarja pa poleg potrebne natančnosti obstaja še velika nevarnost, da se s tesačo vseče v noge. Zato tesarji vedno tešejo tako, da stojijo na eni strani debela z obema nogama, drugo stran pa tešejo. Nekateri tesarji so se tesanja naučili tako, da so stali v sodu in tesali.

GOSPODA IGNACA KUSTECA - košare

Gospod Kustec se je izdelovanja košar naučil pri očetu. Izdeluje košare, pletenke in svečnike. Čez zimo splete tudi do 80 košar.

Za izdelovanje košar potrebuje šibe pintavca. Te šibe najprej očisti in razsortira, nato pa začne z izdelovanjem dna (podna). Za dno potrebuje tri debele in tri tanke šibe, ki morajo biti enako dolge. Debele šibe v sredini prereže in vanje vstavi tanke šibe. Dobi križ, ki mora biti na vsaki strani enako dolg, da dno ni jajčasto. S tanko šibo ovije križ. Nato se začne pletenje dna. Ko splete četrtno dna, ga upogne.

Ko je bilo dno končano, je začel pripravljati šibe za pletenje. Vsako šibo preseče na pol in izloči sredico, da šiba ne strohni. Te šibe vtakne v dno, jih upogne in na vrhu priveže.

Za pletenje potrebuje 92 šib. košaro med pletenjem večkrat potolče z gumijastim kladivom, da je gosteje pletena.

GOSPODA ZDRAVKA SLATINEKA - skodle

Obiskali smo tudi gospoda Slatineka, ki izdeluje skodle. Za izdelovanje skodel se uporablja predvsem smrekov les, ki mora imeti goste letnice. Izbor lesa je zelo pomemben. Kot orodje pa se uporablja predvsem cepin, ročni lupilec "širfer", žaga in sekire. G. Slatinek je edini v Lovrencu, ki se s tem ukvarja, saj kot nam je povedal ni več časa za izdelovanje skodel, pa tudi zelo malo ljudi še pokriva hiše s skodlami.

Začel je pri 15 letih, naučil pa ga je oče, ki je izdeloval skodle in tudi pokrival strehe.

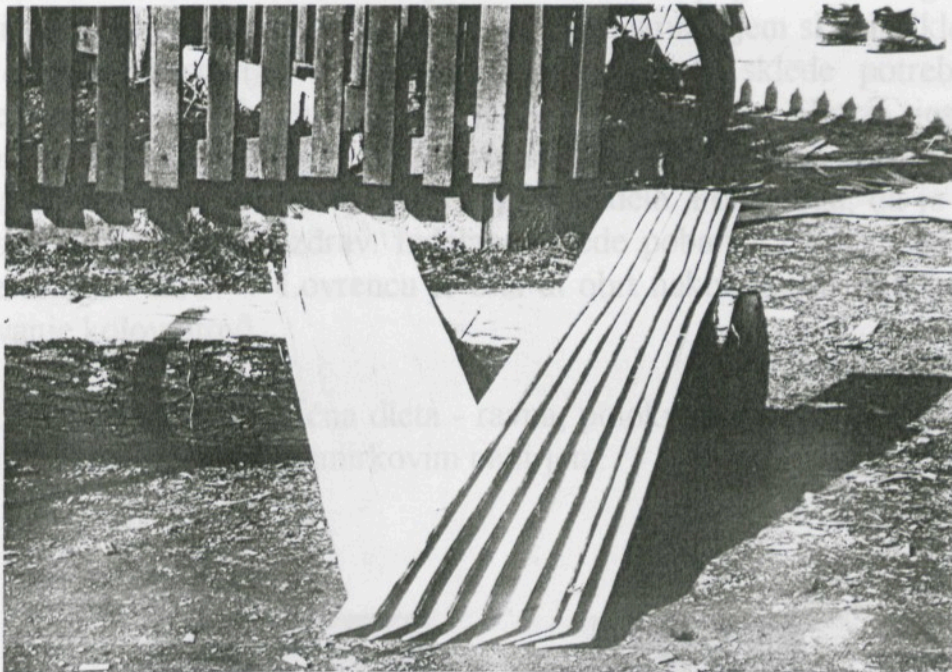
Za izdelovanje skodel potrebujemo torej smrekov les, ki ga odrežemo v dolžini 1 metra. Temu odstranimo lubje z ročnim lupilcem in ga razdelimo na osem čim bolj enakomernih delov, širine 7-8 cm, ki jih nato razsekamo.

Osmine se označujejo s števkami od 1-8, zaradi pokrivanja, da ne pride do razhajanja. Ko imamo pripravljenih osem enakih delov lesa začnemo cepati na zelo tanke dele - skodle. Skodle morajo biti tanke, zato, da se po dežju streha hitro posuši. Vprašali smo ga tudi koliko skodel napravi. Če dela cel popoldan, naredi 1200 skodel, če pa dela cel dan, pa naredi okoli 2000 skodel.

Ko se začne pokrivanje strehe, se morajo skodle polagati iz leve proti desni. Skodle morajo biti 1 cm narazen. Pribijejo se tudi z žablji, ki morajo biti dolgi in tanki (ožji). Pribijejo pa se samo spodaj, zgoraj pa se pribije vsak deseti. Nalagajo se tako, da gredo spodnji pod zgornjimi - eden na drugega.

Debelina teh skodel je od 4-5 cm. Največji škodljivec je sneg, saj ostaja na strehi, vse drugo pa takoj pade oziroma zdrsi s strehe.

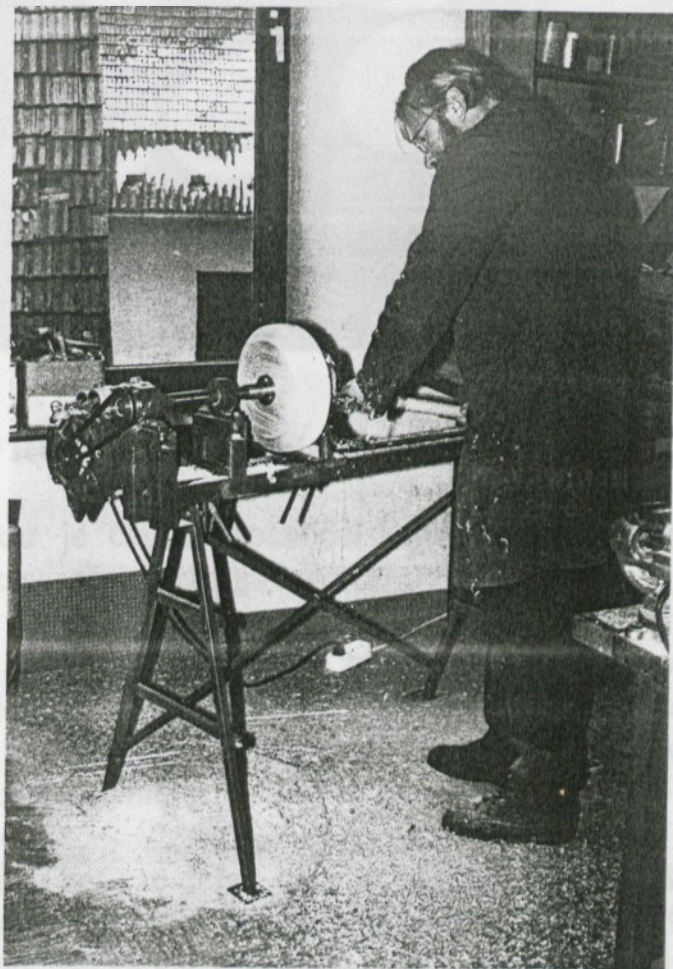
Pri g. Slatineku smo veliko izvedeli, fantje pa so celo poskusili in ugotovili, da to delo sploh ni enostavno.

GOSPODA BOŽA FORNEZZIJA - struženje

To je dejavnost, ki je že zelo stara. G. Božo Fornezzi je poskusil stružiti že v osnovni šoli. Učil se je večinoma sam. Prvo stružnico si je napravil, ko je začel službovati. Stružnica je bila na nožni pogon. Za to ga je navdušil takratni zdravnik. Danes si krajša čas s struženjem skled. Sklede je že dvakrat razstavljal v Slovenj Gradcu. Za te sklede potrebuje predvsem trd les. Les, ki ga uporablja je iz domačih krajev - breza, jesen, jelša, brest, jerebika in bukev. Ta les se mora dobro posušiti - 4 leta. Za dobro izdelano skledo potrebuje najmanj 3 ure dela. Poleg tega, da je les dobro suh, mora biti tudi zdrav. Izdelane sklede pobarva z lakom, ki ne škoduje okolju - BIO. V Lovrencu je bila ta obrt nekoč dobro zastopana (izdelovanje kolovratov).

Pri struženju uporablja različna dleta - ravna, polokrogla, koničasta,. Pred lakiranjem sklede pobrusi s smirkovim papirjem.

Izdelava sklede poteka tako:

1. S šestilom zariše velikost sklede na debelejši plošč.
2. Izrez kolobarja in pritrditev na stružnico.
3. Struženje zunanje oblike.
4. Struženje notranjosti.
5. Brušenje.
6. Lakiranje

G. Fornezzi je vsem, ki smo v skupini raziskovali (tudi pod njegovim vodstvom) in mentorici, podaril posode, ki so bile vsaka zase nekaj čudovitega.

GOSPO VIDO ROŠKAR - pletenje, vezenje, šivanje...

Ga. Vida Roškar je članica ročnodelskega krožka - Pikapolonica in mentorica šolskega ročnodelskega krožka.

Ga. Roškar se z ročnim delom ukvarja že od mladosti. Njen prvi izdelek je bil narejen, ko je hodila v prvi razred in sicer nogavice iz domače volne. Prvih zank jo je naučila mama, ki ji je poleg znanja dala tudi veliko veselja in volje do dela z volno, nitko...

Ko smo jo vprašali kaj vse dela, nam je odgovorila, da praktično vse, le kleklja ne. Doma ima že toliko izdelkov, da se jih skoraj ne da prešteti, da ne omenimo vsega tistega kar je podarila svojcem, znancem in prijateljem. Vsi izdelki so natančno in skrbno izdelani in vsak izdelek je unikat.

Orodje so sekira, žepni nožek, žaga in mali oblič. Za vrtanje dna se uporablja vrtalnik.

Delo poteka po tem vrstnem redu:

naipripravi iz tan

nosilcev

Pred dvema letoma so jo prosili, če bi to svoje znanje prenašala tudi na osnovno šolsko mladino. Dekleta, ki obiskujejo njene ure in se pri njej učijo ročnodelskih spretnosti pravijo, da so se že veliko naučile in, da se bodo še več.

Omeniti moramo, da v Lovrencu letos ročnodelski krožek slavi peto obletnico od takrat, ko so se ženske Lovrenca odločile, da začnejo plesti in šivati pod vodstvom ga. Vikice Gučmandel. Več o njihovi dejavnosti pa lahko izveste iz raziskovalne naloge, ki so jo pripravili naši učenci na to temo.

GOSPODA ANTONA JUTRAMA - okrasne košarice

Po predhodnem dogovoru smo obiskali na domu gospoda Jutrama. Čakal nas je v majhni, topli sobici poleg kuhinje, kjer plete majhne okrasne košarice.

Po upokojitvi v Tovarni kos in srpov v Lovrencu, se je odločil, da bo obilo prostega časa koristno porabil s pletenjem košaric. Njegove košarice so majhne, lično in kvalitetno izdelane ter primerne za darila. Pri delu košaric uporablja leskove palice, smrekove deščice in tanjše javorjeve, bukove, brestove ali brezove deske.

Orodje so sekira, žepni nožek, žaga in mali oblič. Za vrtanje dna še uporablja vrtalnik.

Delo poteka po tem vrstnem redu:

- najprej pripravi iz tanjše deske dno, ki ima lahko okroglo, ovalno ali šesterokotno obliko. V dno zvrta luknje za nosilce "šprikle". Število izvrtanih lukenj mora biti vedno neparno.
- nosilce ali "šprikle", kot jih imenujejo, izdelava iz smrekovine s pomočjo sekire in žepnega noža. Izdelane "šprikle" zalepi v dno.
- vitre izdelava iz leskovih palic, ki morajo biti ravne, brez vej, za palec debele in dolge dva metra. Palice nareže meseca novembra in jih shrani v vlažno klet. Leskovo palico zareže deset centimetrov od kraja, jo prime z obema rokama, nasloni na koleno in jo previdno upogne. Pri tem upogibu se del palice odlušči. Palico upogiba proti nezarezanemu koncu. Tako nastaja vitra. Iz ene palice dobi več viter.
- vitro še z malim obličem zravna in stanjša. Vse vitre napravi približno enako široke in enako debele.
- vse je pripravljeno - prične se pletenje pri dnu. Plete se malo pod vrhom nosilcev.

Tudi mi smo poskusili s pletenjem, pred nami je nastajala majhna košarica, napravljena iz naravnih materialov.

Po končanem ogledu in razgovoru nas je g. Jutram obdaril s košaricami in nas prijetno presenetil.

GOSPODA POLDETA GODECA - sodarstvo

Gospod Godec izdeluje sode, čebre ter škafe (vedro) že trideset let. Tega dela se je naučil pri sodarju v domačem kraju. Sedaj, ko je v pokoju, v svoji skromni in urejeni delavnici izdeluje kvalitetne ročno izdelane sode in škafe.

Najboljši les za sode in škafe je kostanj, hrast in akacija. Za čebre in škafe uporablja tudi smreko in jelko. Les se mora sušiti tri do štiri leta, kajti, če les ni suh je sod zanič. Obroči so železni.

Potek izdelave:

- razrez lesa po dolžini in širini
- skoblanje: na dogo se nariše sredina in nato poševno od sredine proti koncu skobla razrezane letve. Za pravilno širino uporablja mero - lero (šablono). Notranji del doge stanjša, na koncih pa so enake in debelejšje.
- ko so doge gotove, se prične postavljanje soda. To g. Godec dela pred svojo delavnico na prostem. Pri sestavljanju soda mu pomaga žena Vida.

Najprej postavi obroč in vstavi doge. V notranjosti soda v starem loncu zakuri ogenj. Doge moči z vodo in s posebno verigo "vleče" doge skupaj vse dotlej, da se ne stisnejo, nato natakne obroče. Delo je naporno in zahtevno. Ko je sod skupaj, napravi še na obeh koncih utore za dna in notranjost soda počisti - zgladi. Po vstavitvi dna še izvrti luknji, počisti zunanost soda in pobarva obroče. Sod je gotov.

G. Godec v vseh letih dela še ni dobil pritožbe, da sod pušča. Ob koncu ogleda in razgovora smo sodarju zaželeli še veliko let trdnega zdravja in največ uspeha pri izdelavi sodov. G. Godec je bil vesel, da smo ga obiskali in se zanimali za njegovo delo.

Z žalostjo v srcu se spominjamo
na zadnje, leta 1920, doma v
Lovrencu na Pohorju, izdelane

COKLE

Zalujoči Lovrenčani in ostali

IV. DISKUSIJA

Delo je bilo zelo zanimivo. Veliko smo se naučili na drugačen način - ne v razredu pred tablo. Pri vseh obiskih so nas zelo lepo sprejeli. Vsi Lovrenčani, ki smo jih obiskali, so bili zadovoljni, da smo si izbrali raziskavo domače obrti. Pri opazovanju in v pogovoru z našimi gostitelji smo lahko opazili zadoščenje, da še vsaj nekoga in to nas mlade, zanima njihovo delo.

Ko smo občudovali ročno spretnost in znanje, ki so ga nam pokazali, smo se vprašali zakaj mi, učenci, o tem ne vemo več kot pač vemo. Zakaj v šoli pri rednem pouku ne zvemo več o domači obrti? Zato bi želeli, da se bi v učni program osnovnih šol vneslo tudi nekaj o domači obrti (teorije in prakse). Za ohranitev domače obrti bi moralo biti vedenje o tej ljudski umetnosti obvezno.

Veseli smo in zelo zadovoljni, da smo s pomočjo te raziskovalne naloge veliko tega videli, slišali in na neposreden način spoznali in doživeli.

V. VIRI IN LITERATURA

1. Dr. Janez Bogataj: Domače obrti na Slovenskem, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1989
2. Dr. Janez Bogataj: Sto srečanj z dediščino na Slovenskem, Prešernova družba v Ljubljani 1992
3. Ustno izročilo

Mentorica: Darja Miglič

V imenu učencev, ki so raziskovali domačo obrt v Lovrencu na Pohorju, se najlepše zahvaljujem:

g. Božotu Fornezziju za strokovno pomoč in vezavo,
g. Dušanu Fornezziju za lektoriranje

in vsem umetnikom domače obrti, ki so nam bili voljni pomagati in s pomočjo katerih smo danes bogatejši za marsikatero spoznanje.

Mentorica: Darja Miglič

KNJIŽNICA PEDAGOŠKE FAKULTETE

D R 39
DOMAČA

199602026

UNIVERZA V MARIBORU

COBISS